

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΕΜΠΤΗ 22 ΜΑΪΟΥ 2003
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ

Με δεδομένη την οικολογική κρίση, την ακραία ανισότητα της κατανομής των πόρων μεταξύ πλούσιων και φτωχών χωρών, την αδυναμία να συνεχίσει το σύστημα τη σημερινή του πορεία, το απαιτούμενο είναι μια νέα δυναμική πραγματικότητα που η σημασία της δεν μπορεί να συγκριθεί με τίποτε άλλο στο παρελθόν. Αναφέρομαι σε μια πραγματικότητα που θα έβαζε στο κέντρο της ζωής του ανθρώπου σημασίες άλλες από την αύξηση της παραγωγής και της **κατανάλωσης** και στόχους ζωής διαφορετικούς, για τους οποίους οι άνθρωποι θα μπορούσαν να πουν πως αξίζουν τον κόπο.

Αυτό θα απαιτούσε, φυσικά, μια **αναδιοργάνωση** των κοινωνικών θεσμών, των εργασιακών, των οικονομικών, των πολιτικών και πολιτιστικών σχέσεων. Ένας τέτοιος προσανατολισμός, όμως, απέχει ανυπολόγιστα από τα όσα σκέπτονται και, ίσως, από τα όσα ποθούν οι άνθρωποι σήμερα. Αυτή είναι η μεγάλη δυσκολία που πρέπει να αντιμετωπίσουμε.

Θα έπρεπε, σκέπτομαι, να θέλουμε μια κοινωνία στην οποία οι οικονομικές αξίες θα έχουν παύσει να κατέχουν **κεντρική** θέση, όπου η οικονομία θα έχει ξαναμπεί στη θέση της, δηλαδή θα έχει γίνει ένα απλό μέσο του ανθρώπινου βίου και όχι ύστατος σκοπός, στην οποία, επομένως, θα έχουμε παραιτηθεί από την τρελή κούρσα προς μια συνεχώς αυξανόμενη κατανάλωση. Αυτό δεν είναι απλώς αναγκαίο, για να αποφύγουμε την τελεσίδικη καταστροφή του γήινου περιβάλλοντος. Είναι αναγκαίο κυρίως, για να βγούμε από την ψυχική και ηθική εξαθλίωση των σύγχρονων ανθρώπων.

Θα έπρεπε, ακόμα, από εδώ και εμπρός οι άνθρωποι (μιλάω για τις πλούσιες χώρες) να **δεχτούν** ένα αξιοπρεπές αλλά λιτό βιοτικό επίπεδο και να παραιτηθούν από την ιδέα ότι ο κεντρικός στόχος της ζωής τους είναι να αυξάνεται η κατανάλωσή τους κατά 2 με 3% το χρόνο. Για να το δεχτούν αυτό, θα έπρεπε κάτι άλλο να δίνει νόημα στη ζωή τους. Αυτό το άλλο είναι η ανάπτυξη των ανθρώπων αντί για την ανάπτυξη των σκουπιδοπροϊόντων.

Η ανάπτυξη, βέβαια, των ανθρώπων αντί για την ανάπτυξη των σκουπιδοπροϊόντων θα απαιτούσε μιαν άλλη οργάνωση της εργασίας, η οποία θα έπρεπε να παύσει να είναι αγγαρεία και να γίνει πεδίο

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ «ΟΜΟΚΕΝΤΡΟ» Α. ΞΑΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

προβολής των ικανοτήτων του ανθρώπου· μιαν αληθινή δημοκρατία που θα συνεπαγόταν τη **συμμετοχή** όλων στη λήψη των αποφάσεων· μιαν άλλη οργάνωση παιδείας, ώστε να διαπλάθονται πολίτες ικανοί «να άρχουν και να άρχονται βάσει των νόμων» σύμφωνα με τη θαυμάσια έκφραση του Αριστοτέλη.

Εννοείται ότι όλα αυτά θέτουν τεράστια προβλήματα. Προβλήματα μεγάλης δυσκολίας που όμως, κατά τη γνώμη μου, μπορούν να λυθούν, με την προϋπόθεση ότι η πλειονότητα των ανθρώπων και των ικανοτήτων τους θα κινητοποιηθεί για τη δημιουργία λύσεων, αντί να προβληματίζεται για το πότε θα μπορέσει να αποκτήσει τρισδιάστατη τηλεόραση. Αυτά είναι τα καθήκοντα που έχουμε μπροστά μας και η τραγωδία της εποχής μας είναι ότι η ανθρωπότητα δεν νοιάζεται γι' αυτά. Πόσον καιρό ακόμα η ανθρωπότητα θα κατατρώχεται από τις ματαιότητες και τις ψευδαισθήσεις που ονομάζουμε εμπορεύματα; Μια καταστροφή οποιουδήποτε είδους - οικολογική για παράδειγμα - θα προκαλέσει άραγε μια βίαιη αφύπνιση ή μήπως την εμφάνιση αυταρχικών ή ολοκληρωτικών καθεστώτων; Κανείς δεν μπορεί να απαντήσει σε τέτοιου είδους ερωτήματα.

Εκείνο, πάντως, που μπορούμε να πούμε, είναι ότι όλοι όσοι έχουν συνείδηση του σοβαρού χαρακτήρα των ζητημάτων πρέπει να προσπαθήσουν να μιλήσουν, να ασκήσουν κριτική σ' αυτή την ξέφρενη πορεία προς την άβυσσο, να ξυπνήσουν τη συνείδηση των συμπολιτών τους.

*(Κορνήλιος Καστοριάδης, «Η Άνοδος της Ασημαντότητας»,
Διασκευή)*

A. Να γράψετε στο τετράδιό σας μια περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να αναπτύξετε με 80-100 λέξεις το νόημα της παρακάτω άποψης του συγγραφέα: **«Η ανάπτυξη, βέβαια, των ανθρώπων αντί για την ανάπτυξη των σκουπιδοπροϊόντων θα απαιτούσε μιαν άλλη οργάνωση της εργασίας, η οποία θα έπρεπε να παύσει να είναι αγγαρεία και να γίνει πεδίο προβολής των ικανοτήτων του ανθρώπου».**

Μονάδες 10

B2. Να γράψετε ένα αντώνυμο για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

κατανάλωσης, αναδιοργάνωση, κεντρική, δεχτούν, συμμετοχή.

Μονάδες 5

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ «ΟΜΟΚΕΝΤΡΟ» Α. ΦΛΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

B3. Ποιους τρόπους και ποια μέσα πειθούς χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στην τέταρτη και πέμπτη παράγραφο του κειμένου; Να δώσετε ένα παράδειγμα για κάθε περίπτωση.

Μονάδες 5

B4. Τι επιδιώκει ο συγγραφέας με τη χρήση των ερωτήσεων στην προτελευταία παράγραφο του κειμένου;

Μονάδες 5

Γ. Ως μέλος του δεκαπενταμελούς συμβουλίου του Λυκείου σου εκπροσωπείς τους συμμαθητές σου σε μια εκδήλωση της περιοχής σου που έχει ως θέμα το φυσικό περιβάλλον και την ποιότητα ζωής. Να διαμορφώσεις μια εισήγηση με την οποία θα παρουσιάσεις τις επιπτώσεις της υπερκατανάλωσης στον άνθρωπο και το φυσικό περιβάλλον προτείνοντας και τρόπους αντιμετώπισής τους. (500-600 λέξεις).

Μονάδες 50

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. Με αφορμή την κρίση του σύγχρονου πολιτισμού επισημαίνεται η ανάγκη αναθεώρησης της στοχοθεσίας του ανθρώπου που θα θέσει στο περιθώριο την αλόγιστη κατανάλωση. Η δυσκολία, όμως, εντοπίζεται στην επίτευξη του επαναπροσδιορισμού θεσμών και σχέσεων. Αρχικά, επιβάλλεται οι οικονομικές αξίες να μην είναι αυτοσκοπός και τη θέση αυτού να λάβει η ολοκλήρωση του ανθρώπου. Κάτι τέτοιο προϋποθέτει την αποδοχή της λιτής διαβίωσης αλλά και την αναθεώρηση της αντίληψης για την εργασία, την προσέγγιση της γνήσιας δημοκρατίας και την ενίσχυση της παιδείας. Είναι αυτονόητο, όμως, ότι χωρίς την αφύπνιση και τον προβληματισμό της πλειονότητας των ανθρώπων και χωρίς την παρέμβαση των συνειδητά ευαισθητοποιημένων, τίποτα δεν μπορεί να ανακόψει αυτή την «ξέφρενη πορεία του ανθρώπου προς την άβυσσο».

B1. Σύμφωνα με το συγγραφέα για να υπερβεί ο σύγχρονος άνθρωπος την ψυχική και ηθική εξαθλίωση στην οποία έχει περιέλθει απαιτείται να σταματήσει να θεωρεί την αύξηση των υλικών του αγαθών ως στόχο ζωής. Ανάμεσα στις άλλες προϋποθέσεις για την προσέγγιση αυτού του στόχου είναι και μια διαφορετική αντίληψη για το νόημα της εργασίας. Η χρησιμοθηρική αντιμετώπισή της, αποκλειστικά και μόνο ως πηγή κέρδους, που της προσδίδει καταναγκαστικό χαρακτήρα επιβάλλεται να αναθεωρηθεί, ώστε ο χώρος εργασίας να μετατραπεί σε χώρο προβολής των ικανοτήτων των ανθρώπων και πεδίο δημιουργικής έκφρασής τους.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ «ΟΜΟΚΕΝΤΡΟ» Α. ΦΛΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

Μια τέτοια προοπτική θα συνιστούσε σημαντικό βήμα για τη βελτίωση τόσο της ποιότητας ζωής όσο και της ίδιας της ανθρώπινης ύπαρξης.

- B2.** κατανάλωσης ≠ παραγωγής, εξοικονόμησης
αναδιοργάνωση ≠ αποδιοργάνωση, στασιμότητα
κεντρική ≠ απόκεντρη, απόμερη, δευτερεύουσα
δεχτούν ≠ αρνηθούν, απορρίψουν
συμμετοχή ≠ αποχή
- B3.** Ο συγγραφέας για να πετύχει το καλύτερο δυνατό επικοινωνιακό αποτέλεσμα χρησιμοποιεί ως τρόπους πειθούς την επίκληση στη λογική (4^η και 5^η παράγραφος) και την επίκληση στην αυθεντία (5^η παράγραφος).
Είναι εμφανές, επίσης, ότι ως μέσα πειθούς χρησιμοποιούνται επιχειρήματα, (θέσεις, προτάσεις) τεκμήρια (στατιστικά στοιχεία) και αυθεντία (Αριστοτέλης) .
Παράδειγμα επιχειρήματος: «Η ανάπτυξη, βέβαια, των ανθρώπων ... ικανοτήτων του ανθρώπου».
Παράδειγμα τεκμηρίου: «κατά 2 με 3% το χρόνο».
Παράδειγμα αυθεντίας: «να άρχουν και να άρχονται βάσει των νόμων» Αριστοτέλης.
- Σημείωση: Θεμιτή κρίνεται η αναφορά ότι η συνυποδηλωτική χρησιμοποίηση της λέξης «σκουπιδοπροϊόντα» έχει αφήχηση στο συναίσθημα του δέκτη.
- B4.** Ο συγγραφέας με την τεχνική των ερωτήσεων στην προτελευταία παράγραφο επιδιώκει να προβληματίσει το σύγχρονο αναγνώστη φέρνοντας τον αντιμέτωπο με μια πραγματικότητα την οποία ο ίδιος χαρακτηρίζει ως «την τραγωδία της εποχής μας» η οποία μάλιστα επιτείνεται από την αδιαφορία της ανθρωπότητας γι' αυτήν. Η ζοφερή κατάσταση στην οποία αναφέρεται είναι εύλογο να προκαλεί σοβαρές ανησυχίες σε ανθρώπους σκεπτόμενους και συνειδητοποιημένους. Γι' αυτό κι ο ίδιος – ως ένας από αυτούς – αναλαμβάνει ρόλο αφυπνιστικό με στόχο την ανάσχεση αυτής της «ξέφρενης πορείας προς την άβυσσο».
- Γ.** Το τρίτο μέρος της γραπτής εξέτασης στη Νεοελληνική Γλώσσα Γ' Λυκείου απαιτεί τη διαμόρφωση μιας εισήγησης, στην οποία ο μαθητής καλείται να παρουσιάσει της επιπτώσεις της υπερκατανάλωσης στον άνθρωπο και στο φυσικό περιβάλλον και να προτείνει τρόπους αντιμετώπισής τους.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ «ΟΜΟΚΕΝΤΡΟ» Α. ΦΛΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

Το γεγονός ότι το κείμενο θα παρουσιαστεί σε μια εκδήλωση που έχει ως θέμα το φυσικό περιβάλλον καθιστά θεμιτή την ύπαρξη μιας προσφώνησης στην εισαγωγή του, όπως: «Κυρίες και Κύριοι» και μιας επιφώνησης στο τέλος, όπως: «Σας ευχαριστώ».

- Είναι αναμφισβήτητο το γεγονός ότι ζούμε σε μια εποχή αφθονίας αγαθών και μέσων. Η ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας και συνακόλουθα η μαζική παραγωγή αγαθών, η προβολή του υλιστικού προτύπου ζωής, η πεποίθηση ότι η ευτυχία είναι «υπόθεση κατοχής αντικειμένων και όχι βιωμάτων» ευθύνονται σε μεγάλο βαθμό για την αναγωγή της υπερκατανάλωσης σε κυρίαρχο φαινόμενο στις μέρες μας. Οι σύγχρονοι άνθρωποι θέλοντας σε αρκετές περιπτώσεις να ξεφύγουν από το άγχος που τους κατατρύχει και μην έχοντας άλλες διεξόδους ωθούνται στην υπέρμετρη κατανάλωση αγαθών.

Πιο συγκεκριμένα η υπερκατανάλωση:

- Επηρεάζει αρνητικά τη σωματική υγεία του ανθρώπου (π.χ. παχυσαρκία).
- Τον καθιστά δέσμιο των υλικών απολαύσεων, δούλο των πλασματικών αναγκών.
- Τον απομακρύνει από κύριες ανάγκες και δραστηριότητες που είναι σε θέση να προσδώσουν νόημα και ποιότητα στη ζωή του.
- Τον οδηγεί στην υπεραπασχόληση και κατ' επέκταση στον αφανισμό του ελεύθερου χρόνου του, γεγονός ιδιαίτερα επιζήμιο όχι μόνο για τον ψυχισμό του αλλά και για τη συνολική διαμόρφωση της προσωπικότητάς του. Τον εξαντλεί οικονομικά, αφού η σπατάλη συνοδεύει την υπερκατανάλωση .
- Επιτείνει το άγχος, αφού τα μέλη των σύγχρονων τεχνοκρατικών κοινωνιών προσπαθούν ν' ανταποκριθούν με κάθε τρόπο στα κελεύσματα του καταναλωτισμού.
- Καλλιεργεί το φθόνο ανάμεσα στους ανθρώπους σε περιπτώσεις που κάποιοι δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις επιταγές της υπερκαταναλωτικής κοινωνίας.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ «ΟΜΟΚΕΝΤΡΟ» Α. ΞΑΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

- Υπονομεύει τις διαπροσωπικές σχέσεις, αφού συχνά η έκφραση και η ένταση συναισθημάτων συνδέονται με τη δυνατότητα προσφοράς και κατανάλωσης αγαθών.
- Καθιστά πολλά άτομα ανενεργούς πολίτες, αφού η προσπάθεια εξοικονόμησης αγαθών δεν αφήνει περιθώρια συμμετοχής στα κοινά.
- Απομακρύνει από πνευματικά ενδιαφέροντα και καθιστά ανέφικτη την ολοκλήρωση της προσωπικότητας.

Όμως, οι επιπτώσεις δε σταματούν στον άνθρωπο αλλά εκδηλώνονται με ιδιαίτερα έντονο τρόπο και στο φυσικό περιβάλλον.

- Οι φυσικοί πόροι και οι πηγές ενέργειας εξαντλούνται.
  - Η εκμετάλλευση της φύσης ξεπερνά κάθε προηγούμενο με άμεσο επακόλουθο να διαταράσσεται η οικολογική ισορροπία.
  - Χρησιμοποιούνται υλικά που δεν ανακυκλώνονται, παράγονται χαμηλής ποιότητας προϊόντα.
  - Αυξάνεται ο όγκος των απορριμμάτων.
  - Γενικά, το φυσικό περιβάλλον καταστρέφεται, η ποιότητα ζωής υποβαθμίζεται και ο άνθρωπος ασφυκτιά και απειλείται από τον « πολιτισμό της μηχανής», από τα έργα των ίδιων του των χεριών.
- Η υπερκατανάλωση κυριαρχεί, ο άνθρωπος απειλείται και ο σύγχρονος πολιτισμός αμφισβητείται. Κάθε σκεπτόμενος άνθρωπος οφείλει ν' αναλογιστεί τις ευθύνες του και να σκεφτεί τους τρόπους αντιμετώπισης των επιπτώσεων της υπερκατανάλωσης. Πιο συγκεκριμένα χρειάζεται:
- Αναθεώρηση αξιών, έμφαση στις ηθικοπνευματικές αξίες, σεβασμός στο φυσικό περιβάλλον.
  - Ιεράρχηση και επαναπροσδιορισμός αναγκών.
  - Μέτρο, σύνεση, κριτική επεξεργασία των διαφημιστικών μηνυμάτων.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ «ΟΜΟΚΕΝΤΡΟ» Α. ΞΑΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

- Εκλογίκευση της ανάπτυξης, ώστε να μην παράγονται αγαθά σε βαθμό που να επιτρέπεται η κερδοσκοπία, η προπαγανδιστική προσέλκυση καταναλωτών και η αλόγιστη εκμετάλλευση της φύσης.
- Κέντρο της βιοθεωρίας και της κοσμοθεωρίας κάθε ανθρώπου να είναι ο ίδιος ο άνθρωπος και η ευτυχία του, που διασφαλίζεται και με τη συμφιλίωση με τη φύση.
- Να διασφαλιστούν οι προϋποθέσεις για δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου (δημιουργία περισσοτέρων αθλητικών και πολιτιστικών κέντρων, προώθηση του οικολογικού πνεύματος κ. α).
- Ενεργοποίηση πνευματικών ανθρώπων.
- Αναβάθμιση του ρόλου των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Δεν πρέπει να ωθούν στην υπερκατανάλωση μέσα από την αέναη προβολή του υλιστικού προτύπου ζωής και να ευαισθητοποιούν πάνω σε θέματα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος (διαφημίσεις, ενημερωτικές εκπομπές κ. α.).
- Επιπλέον απαιτείται περιβαλλοντική αγωγή και παιδεία.
- Τέλος, μέσω της παιδείας ο άνθρωπος πρέπει ν' αναζητήσει την πνευματική ελευθερία, να πιστέψει σε ιδανικά και αξίες, να συνειδητοποιήσει ότι η καταστροφή της φύσης συνεπάγεται το δικό του αφανισμό και να θέσει τις δυνάμεις του στη διαμόρφωση μιας σωστής κοινωνίας, ενός πολιτισμού με ανθρωπιστικό περιεχόμενο.